

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

וירא

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת וירא

- א אבק שברגליכם - לא ישתחוה לאבק מחשבות כוחי ועוצם ידי א
- א באו בצל קורתיו - המיחל וכושח בה' נשמר מכל רע א
- ג להנאתך ולטובתך - כל קושי העובר עליך אינו אלא טובה גמורה עבורך ג
- ד תפילה משנת חן - בוחה של כל תפילה ד
- ה ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו - אין תפילה השבה ריקם פעמים נענית מיד ופעמים לאחר זמן ה
- ו מעשיו כמה נאים - לחנך בניו ע"י שהוא עצמו יתנהג כראוי ו
- ז הרחק כמטחויי קשת - להתרחק מן הכיעור והדומה לו ז
- ח עשרה נסיונות - כמה עצות לעמוד איתן ב'עשרה נסיונות' כל אחד בשלו ח
- יא יגיעת ומצאת - חשיבות עבודת האדם יתר על המלאכים כי היא באה מתוך יגיעה יא
- יב רצון יראיו - עיקר הוא הרצון והיגיעה אף אם לא יצא לפועל יב
- יב לא ידה - אפילו הרחיק הרבה עדיין חביב הוא אצל הבורא יב
- יג אל תבט אחריו - להתגבר על היצר שמפילו לעצבות בנין העבר יג
- יד וימע אשל - סגולת הכנסת אורחים לכל הענינים ובפרט לזש"ק יד
- טז מעט מים ורחצו רגליכם - מהרה ע"י התורה טז

וירא

אבק שברגליכם – לא ישתחווה לאבק מחשבות כוחי ועוצם ידי

בפרשתנו, (יה ד) 'יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ', וברש"י 'כסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו', הקשה הרה"ק משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל בפרשתנו) 'וכי יש בעולם שוטים שמשתחוים לאבק רגליהם, ומעולם לא שמענו כזאת'. אך יש לומר, שהכינוי 'ערביים' כוונתו ל'סוחרים' (ומצינו בן בתלמוד בכמ"ק), ודרך הסוחרים לדמות בנפשם כי כוחם וחריצותם ליסע מהכא להתם ומהתם להכא, ביבשה ובים, לא ייעפו ולא ייגעו לכתות רגליהם בדרכים עד שמעלין אבק בהילוכם הוא אשר מביא להם את רוב עשרם, וזהו 'עבודה זרה שמשתחוים לאבק רגליהם', כי כל איש ישראל צריך להאמין כי לא בכח יגבר והכל בהשגחה פרטית, על כן אמר להם אברהם, כבואכם אל ביתי אנא רחצו עצמכם מעבודה זרה זו, 'והשענו תחת העץ' – הכירו שאין לכם על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, שהוא הנותן כח לעשות חיל, ומעתה התדבקו באמונה התמימה בהקב"ה.

הכרה זאת תרגיע ותשקוט את 'סערת רוחו' של 'המשתדל' לפרנסתו, בהכירו שריבוי ההשתדלות לא תוסיף לו מאומה על פרנסתו הקצובה לו מן השמים, ולא המיעוט בה תמעט פרנסתו, אלא לכל אחד יושפע כפי הנקצב לו ממעל.

באמת אמרו, מדוע לו לאדם לסבול עול גיהנום כשהוא עדיין בחיים חיותו, מתוך חסרון אמונתו, ויתעצב אל לבו מכל דבר שאינו מצליח בו, מוטב יהיה את חייו כבגן עדן העליון, כאשר יחזק בלבו את האמונה והביטחון, לדעת שהכל מאת ה', הן הצלחותיו, והן מה שנראה לו כלא טובה, כי הכל מאבינו אב הרחמן, לטובתנו השלימה.²

באו בצל קורתי – המייחל ובוטח בה' נשמר מכל רע **בפרשתנו** (יט, ה) 'רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי על בן באו בצל קורתי', וז"ל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ('זכור למרים פ"ב). יעץ הכתוב וזירו אותנו לכל אחד ואחד באיזה מדריגה שיהיה, שנחזק את עצמינו בעת ההיא (בעת 'חבלי משיח') במידת הבטחון ובזכותה ננצל כולנו ממידת הדין. וראויה לכך מצינו במעשה דלוט

א. ובכלל זה שיאמין שהקב"ה יושב ממעל והוא המוליך את רגליו שישאווה הנה והנה – בחשבון וסיבה ממעל. הגאון רבי מרדכי פאגערמאנסקי זצ"ל יצא פעם מחוץ לעיר בלווית מוהל מפורסם מהעיר מינסק (שהביאו החרדים לדבר ה' למול כמה תינוקות בעירו - קובנא), בעודם מהלכים תעו בדרכם והגיעו למקום שאינם מכירים, נענה רבי מרדכי ואמר, התורה כתבה (בפרשתנו כא יד) 'ותלך ותתע במדבר באר שבע', וברש"י, 'חזרה לגילולי בית אביה'. ולכאורה צ"ב, היכן מרומז בקרא שחזרה לעבוד עבודת אלילים, אלא, דהמאמין בה' לעולם אינו 'תועה', כי יודע הוא שכל מקום אשר תדרוך כף רגלו בו 'שם הוא המקום שהוא צריך להיות בזה הרגע', ולכן כשמצינו שהפסוק אומר עליה ש'תעתה' בדרכה, סימן הדבר שאבדה אמונתה שהיתה לה בבית אברהם, ו'חזרה לגילולי בית אביה', כי המאמין אינו תועה (כע"ז מתאמרא בשם הרה"ק מקאצק זי"ע). ויהי בגמרו את דבריו, הופיע לנגדם יהודי המחפש אחר 'מוהל' שימול את בנו הנולד לו למזל טוב, אז ראו עין בעין שאין יהודי תועה... אלא הקב"ה סיבבו והביאו לכאן בשליחותו היעודה לו (נכתב ע"י תלמידו בקונטרס גדולת מרדכי' שבסו"ס 'שיח יוסף' עמ' כ').

ב. הגה"צ רבי נטע ציינווירט זצוק"ל היה פעם ב'ניחום אבלים' אצל הגאון רבי רפאל דוד אויערבאך ראש ישיבת 'שער השמים' זצ"ל לאחר ששיכל את בנו הבחור אהרן מאיר הי"ד שנהרג על ידי בן עוולה מבני ישמעאל (שפוצץ עצמו, וכמה מבני ישראל עלו בסערה השמימה הי"ד), תיכף בהיכנסו אמר ר' נטע 'חקירה' יש לי אליכם, אם לא היה נגלה המלאך אל אברהם אבינו לאמר לו - 'אל תשלח ידך אל הנער', ויצחק בנו היה נשחט כציווי הבורא - 'והעלהו שם לעולה', האם היה אברהם חייב בדיני אבלות לישיב עליו 'שבעה' כדין האב על בנו רח"ל, ענה האב השכול ואמר, פשיטא שמחויב הוא בכל דיני אבלות ו'שבעה', כי 'מה נשתנה' מיתת יצחק משאר מקרים, הרי כל 'שבעה' היא על פטירת אדם ב'ציווי הבורא', נענה רבי נטע אכן דיבורים אלו רציתי לשמוע ממכם, ומיד אמר 'המקום ינחם' ועזב את הבית, כי זהו תכלית האמונה להאמין בכל מצב יהיה מה שיהיה שהכל בא בגזירת המקום ו'אין מקרה בעולם'.

ה'משך חכמה' (הפטרה לפרשתן) אודות בנה של האשה השונמית שהחיה אלישע, דהנה בתחילה שלח אלישע את גיחזי משרתו, ואמר לו 'ושמת משענתי על פני הנער' (מלכים ב. ד כט), ומבאר שאלישע הנביא חשב להחיות במשענתו את בן השונמית - כלומר, בזכות שהייתה לו משענת במדור ובמוזנות, אך האמת שעיקר תחית המתים היה בזכות אמונתה התמימה בה' ובנביא עבדו. ולכן לא עלה ביד גיחזי להחיותו, מכיוון שלא היה בידו כח אמונתה בו, והטעם שלא האמינה בו כי ידעה ממדרש חז"ל (ברכות י:): 'הוא קדוש ואין משרתו קדוש'... ורק ע"י אלישע החיה הקב"ה את הנער, כי בו אכן האמינה כנביא ה'.

והנה, קודם גם זה ד'תחיית המתים' העמיד אותה הקב"ה בניסיון לראות תוקף אמונתה, מה עשה הקב"ה, העלים מאלישע שמת הילד, והנביא שלח לשאול בשלמו (שם פסוקים כו-כז), וכמו שאמר בעצמו 'וה' העלים ממני ולא הגיד לי', ובכל זאת לא טענה האשה אם לא ידע הנביא ממיתת הבן הרי שאינו נביא. אלא התחזקה באמונה כנביא ה', ובזכות זה שידד הקב"ה עבורה סדרי בראשית והחיה את בנה המת.

מה עלה בסופו של בן זה - אותו בן שהחיה ה' בזכות אמונתה התמימה של אמו הוא הוא 'חבקוק הנביא' אשר העמיד את יסוד האמונה בקרב בני ישראל, כאומרם (מכות כד.) 'בא חבקוק והעמיד על אחת שנאמר (חבקוק ב ד) 'וצדיק באמונתו יחיה'. מכאן ילמד כל אחד בדידיה, שלא לחשוב כי 'צרתו צרה' ובדרך הטבע כלתה הדרך לישועתו, כי לא יפלא מה' דבר, ואין מעצור ביד ה'

שמסר את נפשו להגן על אורחיו המלאכים באמרו (יש ה) 'רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי על בן באו בצל קורת', והיינו, שהם נפחו בי שאוכל להצילם מידכם, ואם בן שומא עלי לעשות כל אשר בידי להצילם. והרי לוט לא היה אדם כשר כדכתיב (בראשית יג יא) 'ויסע לוט מקדם' ואמרו חז"ל (רכה מא ז) 'הסיע עצמו מקדמונו של עולם', מ"מ הבין שהוא מחויב להגן ולהציל את הסומך עליו [ואף נכתב זאת בתורה לשבח], ואם בן, ק"ו בן בנו של ק"ו, כאשר יבטח האדם בה' שהוא מקור הרחמים והחמלה, כאשר יבטח בו האדם בוודאי יעזרהו להנצל מכל רע.

במחזן ו'סמיכה' זאת הם הם תוקפו וחזקו של אדם, וכן מצינו גבי אברהם אבינו שהיה 'ראש למאמינים' (פסיקתא זוטרא שה"ש ד ה) ונקרא איתן - 'משכיל לאיתן האזרחי' (תהלים פט א, והוא אברהם, ב"ב טו; וז"ב קי.), וכן אומרים בתפילות 'ימים נוראים' עוד יזכור לנו אהבת איתן אדונינו. והרי תיבת איתן משמעה חוזק ותוקף, ולאידך מצינו שאמר ע"ע 'ואנוכי עפר ואפר' (בראשית יח כו). ובאמת אין בזה סתירה, כי אדרבה, זהו תוקפו וחזקו של אדם, כשמרגיש עצמו שפל כל כך, שאינו אלא עפר ואפר, ואין בידו לעשות כלום, והרי הוא וכל גורלו תלויים בידי ה' בלבד, 'חוסר אונים' זה הוא תוקפו וחזקו ונקרא 'איתן', כי כל מבטחו ומשענתו על הקב"ה שהוא 'תקיף ובעל היבולת' (עי' שם משמואל שלח תרע"ג שביאר באופן אחר). כיו"ב מצינו בדוד המלך, שמאחר שהרגיש כי 'אנכי תולעת ולא איש' (תהלים כב ז), לכן עלה בידו לקיים בנפשו 'ויתחזק דוד בה' אלוקיו' (ש"א ל ו).

וידע שבכוח האמונה והבטחון המוחלט יושיעו הקב"ה אף אם יצטרך לנס כתחיית המתים, וכך כתב

ג. סיפר אחד מזקני הדור מחסידי באבוב, כי בימי המלחמה איבד את כל בני משפחתו, ב"ב וצאצאיו, ואף רבו נתעלה לשמי רום, והיה שבור ורצוף עד עמקי נשמתו ולא ידע לשית עצות בנפשו. עד שנגלה אליו הרה"ק ה'קדושת ציון' זי"ע בחלום הלילה, והתמרמר בפניו על רוע המצב, ויען לו הרבי, שמע נא פירוש דברי הכתוב (דברים יא יז) 'וחרה אף ה' בכם'. כי אף במצב של חזרה אף - אף בעת זעם וחרון אף, הרי ה' בכם - הקב"ה שורה בתוכם כדכתיב עמו אנוכי בצרה, ומשגיח עליכם בהשגחה פרטית ומדוקדקת. דברים אלו הפיחו בו רוח חיים והחזיקו אותו בכל הזמנים הקשים.

בסוף שנת תש"ג נערכה אסיפת רבנים, וישב שם גם יהודי פליט מניצולי ה'מלחמה' שתיאר בפני המשתתפים את הזוועות הנערכות בבני ישראל דבר יום ביומו בירופ (אירופה), ובסוף דרשתו נענה ביגונו ובלבולו כי רב זיי טוהען און ער שווייגט' (וכל זה הם עושים והוא הקב"ה שותק)... נזדעק הגאון רא"ז מעלצער זצ"ל בכל כוחו זיי טוהען... ער טוהט' (הם עושים... הם עושים... והרי הוא עושה את הכל) בחשבון ממעל שאינו מובן תמיד ליושבי הארץ קרוצי חומר.

אמנם כאשר נעיין בדברי הרמב"ן (בפרשתו) נמצא שבזכות מסירות נפשם בעקידה יזכו בני ישראל לביאת הגואל בהגיע סוף וקיץ לגלותם, אף אם לא יהיו ראויים לכך כלל ועיקר. וז"ל. 'והנה הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו, או שיפול ביד אויביו ולא יקום. והנה זו הבטחה שלימה בגאולה העתידה לנו'. מעתה יבואר על נכון כי גם כאן היה 'לך לך' - להנאתך ולטובתך, כי ב'הליכה' זו זכו להבטחת הגאולה לבניהם אף אם לא יהיו ראויים.

ולמדנו מכאן - שממקום הקושי והנסיון משם יבואו לו לאדם כל טובתו והנאתו לדורות עולם אף בשעה שלא יהיה ראוי לכך. ובשעת הקושי לא ירים את ידיו לומר נואש, אלא יאמין בתקווה טובה, שאין זה בזה

מלהושיעו, אם אך יאמין יינצל מכל צרה וצוקה, כי בכוחה של אמונה לשדד מערכות הטבע אף אם יצטרך לנס כתחיית המתים.

להנאתך ולטובתך - כל קושי העובר עליך אינו אלא טובה גמורה עבורך

בפרשתו (כב א-ב) ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים נסה את אברהם... ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה וגו'. והנה בריש הפרשה הקודמת כתיב 'לך לך מארצך, ופירש"י 'לך לך' - להנאתך ולטובתך. ועפ"ז יש לעיין מה שייך כאן בענין העקידה להנאתך ולטובתך, בשעה שהוא הולך לעלות על המוקד את בנו יחידו הנולד לו בהיותו כבן מאה שנים.

ד. הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע אמר פעם להגאון רבי שמריהו גריינימן זצ"ל 'אלע גייען א דארך די וועלט, דער גייט דארך לאכענדיג, דער וויינענדיג, קען מען דאך בעסער לאכ'ן - הכל עוברים את מסע החיים בעולם הזה, יש המקבלים את כל אשר יארע להם מתוך שמחה, ויש המקבלים אותם בעצב ובבכי. והנה הנגזר על האדם בין כך ובין כך לא ישתנה, אם כן מוטב שיחליט בנפשו לקבל הכל בשמחה ויחיה בטוב ובנעימים. (מעשה איש' פי"א אמונה וביטחון עמ' קנ"ה).

משל למה הדבר דומה ל'קטן' שנתנה לו אמו נייר חלק ודיו עם מכחול לצייר את ציוריו, והנה בא הקטן בבכי ויללה אל אמו כי נשפך לו הדיו על הנייר, אמרה לו האם, בני יקירי, מנע קולך מבכי, כי עתה שנצבע כל הנייר בדיו, אפשר לצייר בו צורת אדם, על ידי שנעשה שני חורים עבור ה'עיניים', וגם מקום ה'חוטם והפה' לא יפקד, ולא די בכך אלא אף 'כיפה' גדולה נעשה מעל לראש ה'אדם', ונמצינו נשכרים ב'אדם השלם'. ואנן נמי נלמד מזה - בעת ש'נשפכים' לנו הדברים, והכל נראה לנו כהנהגת 'אדרבה' (להיפך מהרצוי), עלינו להכניס 'צורת אדם' - להתבונן כראוי באמונה שלימה בבורא ית"ש, ואז ניווכח 'להגיד כי ישר ה' ולא עוולתה בו', והכל לטובתינו הגמורה והשלימה, ובזה יבוא להיות 'אדם השלם'.

ובכלל יש לו לדעת כי הוא נתון בידיו של הבורא אבינו אב הרחמן, ואף אם נגזר עליו ח"ו איזה יסורים אינו אלא כפי שמדדו עבורו מהשמים ולא יצטער אף לא לרגע אחד יותר מזה, כי המלאכים גילו ללוט 'כי משחיתים אנחנו את המקום הזה' (יט יג), ובמדרש (בר"ר ג ט) נתבאר שזה נחשב להם כחטא שהרי הקב"ה אמר (יח יז) 'המכסה אני מאברהם אשר אני עושה', והיינו שלא רצה להודיע על כך אלא לאברהם בלבד ולא לאחרים, וכיון שהמלאכים גילו מסתורין ללוט נענשו ונדחו ממחיצתן במשך קל"ח שנים, ולכאורה צ"ב, הרי אף אם לא היו מספרים היה ה'סוד' מתגלה בתוך זמן קצר - כשהיו הופכים בבוקר את העיר, מדוע נענשו בעונש חמור כ"כ, מכאן למד הגאון רבי חיים אפרים זייצ"יק זצ"ל (ר"מ ישיבת נוההרדוק, בספרו 'ואני תפלה' ח"ג שער יוהכ"פ מאמר 'להרגיש בצער הזולת'), שכל צער ופורענות שהקב"ה נותן לאדם מדוד בחשבון מפורט ומדוקדק כחוט השערה, ולכן הגם שנגזר על ערי סדום להיחרב ולהישרף ובעטיו יצטערו יושבי הערים, מיהו לא נגזר עליהם להצטער על כך כבר מבעוד ליל, אלא שבשעת מעשה ירגישו את האש והגפרית היורדים מן השמים, וכשגילו המלאכים את הסוד אף רק שעה קלה קודם לכן גרמו להוסיף להם צער כמלא נימא, ועל כן נענשו במלא חומר הדין, ואע"פ שלעומת השחתת סדום אין זה חשוב לצער כלל, מכל מקום נדחו ממחיצתו של הקב"ה, דסוף סוף הוסיפו לצערם במה שלא פסקו עליהם מן השמים. אמור מעתה, אם על אנשי סדום ה'רעים וחטאים לה' מאד' הקפיד הקב"ה שלא יסבלו כחוט השערה יותר מהנקצב להם, עאכו"כ לבני ישראל עם קודש בוודאי יש חשבון מדוקדק לכל קושי ויסורים, ולא יסבלו כחוט השערה יותר ממה שמגיע להם...

לעולה'. ברם, אברהם אבינו הלך בתמימות אחרי ציווי הבורא, ולכן כ"כ חשובה עמידתו בנסיון זה שעד היום אנו אוכלין שכרה (רש"י כב ו ולכן שמה 'מאכלת')¹.

ובאמת, לא די שה'עקידה' לא היתה סתירה להבטחת 'כי ביצחק יקרא לך זרע' אלא אדרבה דייקא ע"י נתקיימה ההבטחה, כי עד אז לא היה יצחק ראוי להוליד כי נשמתו הייתה מצד נוקבא ובעת העקידה נכנסה בו נשמה חדשה מסטרא דדוכרא ובוזה נעשה ראוי להוליד (ונשמתו הקודמת נכנסה לתוך האיל, ע"כ נחשב שחיטת האיל כשחיטת יצחק, מדרש תלפיות י' - יצחק). ולדידן, פעמים ומתעוררים בלב אדם 'סתירות' בהנהגת הבורא עמו... ידע נאמנה כי הכל בחשבון, והולך בתום ילך במחי, וסוף דבר יראה כי אדרבה כל זה היה ליישב סתירתו.

תפילה משגת חן - כוחה של כל תפילה

בפרשתן (יה יב) 'ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה, כתב ה'ספורנו', 'ותצחק' כי

אלא פתח של אורה, וכל הקורות עמו בחייו הכל הוא 'להנאתך ולטובתך' בלבד.

בעי"ז מצינו להרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (וירא ד"ה ויהי) שהק' מדוע לא נכתב בפירוש בתורה מעשה ד'אור כשדים'. ועוד, מדוע נחשב ה'עקידה' רק כנסיון של אברהם אבינו, הרי אף יצחק מסר את נפשו להיות 'עולה' לה'. אלא, כי בעיני האבות הקדושים לא היה קושי ונסיון כלל למסור הנפש והגוף למיתה, כי נדמה להם דבר זה - לפשוט את גופם (ולהתעלות בבחינת נפש רוח ונשמה) לאדם הפושט את לבושו ללבוש בנגד אחר, על כן לא הוזכר כלל בתורה הנסיון ד'אור כשדים', גם לא מסירות נפשו של יצחק אבינו ע"ה, כי פשוט היה שימסרו נפשם ללא כל 'נסיון'. אמנם לאברהם אבינו נחשב העקידה כ'נסיון' עד שהוצרך הבורא להתחנן לפניו (תנחומא, רש"י כב א) 'בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון', כי עלו אז בדעתו סתירות ותמיהות, מצד אחד הבטיחו הבורא 'כי ביצחק יקרא לך זרע', והיאך בא עתה ומצווהו 'והעלהו שם

ה. בפרשתן (כב א) 'והאלוקים ניסה את אברהם', איתא מהרה"ק הרמ"מ מוויטעפסק זי"ע (פרי הארץ בפרשתן ד"ה כללא דמילתא) כי עיקר 'עשרה נסיונות' היו לנסותו בענין האמונה, כי בכל אלו היה נראה לו כשינוי רצון אצל השי"ת, מתחילה - 'לך לך מארצך' וכאשר הגיע לשם 'ויהי רעב בארץ' והוכרח לעזוב אותה, 'וירד אברם מצרימה' מיד 'ותוקח האשה בית פרעה'... כי ביצחק יקרא לך זרע ולבסוף 'והעלהו שם לעולה', אך הוא התחזק בלבבו באמונה פשוטה בבוראו, לקיים בכל תוקף את ציוויו, ומשם נתעלה לרום מדרגותיו.

ו. לפני הגאון ראמ"מ שך זצ"ל הובא נער יתום מאב ואם בכדי שיחזקו ראש הישיבה, אמר לו רה"י הנה אף אני בנערותי יתום הייתי, ומשהגעתי לפרק 'האיש מקדש' דובר בי נכבדות איזה שידוך שנגמר בסופו ללא כל התחייבות ממון מצד הכלה (מכיוון שיתום הייתי ולא היה מי שיעמוד כנגד צד הכלה לדרוש מהם התחייבות)... משחזרתי מעיר מגורי הכלה ל'ישיבה' גערו בי חברי כיצד יתכן שבחור בעל 'שם טוב' מוכתר בכתר תורה וכל מידה נכונה ילקח להיות כחתן מבלי כל התחייבות ממון, והרי היה ניתן לדרוש עבורך 'דירה' שלימה וכל צרכיך לאורך ימים, ויעצוני לשלוח הודעה לבית הכלה על עזיבת השידוך... אך אני עניתי לעומתם אם כך סובבה ההשגה העליונה הרי"ז הוראה וסימן כי דייקא כך היא טובתי השלימה. ואכן, לימים משפרצה ה'מלחמה' והגיעו שמועות לעירנו וילנא שהרשע וחייליו עומדים להכנס לעירנו, והכל נתקפו בבהלה וחרדה וינסו על נפשם, חוץ מאלו שהיה בבעלותם 'בית דירה' שלא אבו לוותר כל כך מהר על 'דירתם', מה עלה בסופם... כולם עלו בסערה השמימה על קידוש השם הי"ד ואני את נפשי הצלתי... עתה, שמע נא בחור יקר, אם היו שואלים מתחילה את בני עירנו האם טובה היא לאדם שתהא בידו דירה משלו וודאי הייתה התשובה כי טובה גדולה לאדם היא דירה משלו, אף אני הייתי עונה כן... ומכל מקום בבוא מועד ל"ע נתגלה כי דייקא חסרון הדירה הייתה הטובה הגדולה ביותר, אף אתה, למוד מכך לכל הנוגע לך במשך ימי חייך - אף מה שנראה כרעה וחסרון ייתכן שברבות הימים תמצא כי היא היא הטובה הגדולה והפתח להצלחתך...

והנה, מתחילה היה 'נח איש צדיק' נראה כ'נעבעך' (מסכן) גדול, שכן באותו הדור נולדו להם בנים כשהיו כבני ל' עד נ' ואילו הוא המתין כעשר ידות משאר בני עולם ולא זכה לחבוק בן עדי הגיעו לשנתו החמש מאות, ובאמת, לא עברו אלא מאה שנים ומיד נתגלה שמזלו של נח שפר עליו מעל כל בני הדור, שהכל הלכו לאבדון ורק הוא נשאר בחיים, הרי לך שלא מה שנראה מתחילה בעיני בשר ודם לטוב או לרע כן הוא האמת... (עוד הוסיפו לומר, כי בניו נשאר

בחיים אחרי שהם היו אויסגעבעטענע קינדער - בני שנוולדו בזכות התפילות, ועליהם לא ישלוט אף מבול).

ועמורה מהפיכת העיר, 'אולי יש חמישים צדיקים... ארבעים וחמשה... ארבעים... ולכאורה נראה שתפילתו לא הועילה במאומה שהרי לבסוף נהפכה העיר 'במהפכת סדום ועמורה', אבל כבר כתבו הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי צדיק בפרשתן אות ה) והרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע (בפרשתן), שוודאי הועילה התפילה, האף אמנם לא על כל העיר, אלא גבי לוט, ש'ממנו מלכות בית דוד (היוצא מרות המואביה) ממנו מלך המשיח'. ללמדך שאין תפילה שאינה פועלת, אלא שפעמים נוטלה הקב"ה לענין אחר הנצרך יותר לנו ואיננו יודעים כלל על צורך זה.

ואפשר לומר, שלכך היה למחרת - (יט כו) 'וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה', שבא להתפלל באותו מקום אשר עמד שם, אף שלא נענתה תפילתו של אתמול על סדום, והיה יכול לומר נצרך אני לשנות מקומי כדי שישמע ה' את תפילתי, כי האמין שוודאי נענתה תפילתו דאתמול.

וכבר אמרו במדרש (ילקוט"ש ישעיה תקט) שיש תפילה שנענית עד שלא הוציאה האדם בפיו כמו שנאמר (ישעיה סה כד) 'והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע', ויש הנענית בו ביום וכו' ויש הנענית לסוף שבעים שנה (עי' בר"ר מא א). וביארו צדיקים (הרה"ק 'אמרי אמת' זי"ע שבועות תרע"ו, ועוד), שהתפילה מרחפת

חשבה שהוא ברכת המלאך, וכברכת נביא כעין ברכת אלישע שבירך את השונמית (מלכים ב ד מז), ולכן צחקה, כי ענין הלידה אצלה הוא ממש כ'תחתית המתים', וזה א"א אפילו על ידי ברכת מלאך אלוקים, דשינוי טבע גדול כזה אפשר רק על ידי מצוות (ציווי) הקל פרטי או 'בתפילה' משנת חן מאתנו... '.

יש שכתבו לרמו בדברי רש"י בפרשתן (יה, כג) על הפסוק 'ויגש אברהם' ופירש"י מצינו 'הגשה למלחמה... והגשה לתפילה', ומה שהסמיכו שני הגשות אלו, ללמדך, דכמו במלחמה בשעה שמושך בקשתו או חותך בחרבו הרי הוא מסיח דעתו מכל דבר שבעולם וכל מחשבתו ומאוויו נתונים רק בחרבו אשר בידו, מאחר שיודע שכל חייו תלויים בפעולה זאת, כמו כן בעת הגשה לתפילה 'יכוון' את כל מחשבות ליבו רק בתפילתו, בידיעתו שרק בתפילה תלויה כל הצלחתו ולא בשום דבר אחר, ולא יהא ח"ו כאומר הנה כבר עשיתי את השתדלותי ומעתה נחסר לי רק ל'הוסיף' תפילה כצידה לדרך, אלא ידע שהתפילה היא 'עיקר' חייו והצלחתו בכל ענין שהוא.

ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו - אין תפילה השבה ריקם פעמים נענית מיד ופעמים לאחר זמן

והנה רבים אומרים לנפשם, הן כבר שפכנו תפילות בעושר מדוע עדיין בוששה ישועתנו מלבוא, ילמדו מפרשתן, שאברהם אבינו התפלל להצלת בני סדום

ז. ואין כל נפק"מ מי המתפלל, כי הקב"ה שומע תפילת כל פה, ובזה ביארו מדוע עוטפים את הטלית בעת הברכה כעטיפת הישמעאלים (מ"א אור"ח ח סק"ב), כי פעמים הרבה יבוא היצר לאדם בגשתו לתפילתו ויאמר לו הרי חוטא ופושע אתה כזאת וכזאת עשית - כיצד תעיז להראות פניך לפני ה' ולהתפלל לפניו, לזה מזכירים לו לאדם את עטיפת הישמעאלים כי גבי ישמעאל כתיב בפרשתן (כא יז) 'כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם' ולא יביטו בשמים על מעשיך שבעבר - לך נא עמוד נא התייצב נא והאלוקים ישמע לקול שוועתך וימלא כל משאלות לבך לטובה ולברכה.

עוד רמזו כי לכאורה יפלא היאך שמע ה' לקול הנער בעל עבירה שעבר על ג' החמורות (עיי' רש"י כא ט) גם שיצא לתרבות רעה (שם יד), ואילו בקול תפילת הגר שהיו 'נאים מעשיה כקטורת' (רש"י בראשית כה א) לא שמע (עיי' רש"י כא ז), כי אין כל נפק"מ מיהו המתפלל, אלא ככל שהתפילה תבוא יותר מעומק הלב יותר במהרה תתקבל לרצון, אף אם יצאה מפי מי שאינו ראוי כ"כ.

ח. ידוע משלו של המגיד מדובנא (משלי יעקב) על לשון הכתוב 'וה' אמר המכסה אני מאברהם, ואברהם היו יהיה לגוי גדול....' ולכאורה צ"ב מה ענין זה לזה, אלא משל לשנים שנכנסו אל החייט להזמין בגדים לבנם, האחד ידקדק עד מאד במידות הבגד והשני יקח ככל אשר יעשה החייט, משנדברו ביניהם נמצינו למדים כי זה הראשון בן יחיד לו, ומה יעשה בבגד שאינו מדויק עבורו, וזה השני נתברך בח"י צאצאים, והיה אם לא יתאים הבגד לראובן ישמש הבגד לשמעון, ואם לא עכ"פ ישמש לבנו השלישי... אף כאן אמר הקב"ה המכסה אני מאברהם - והרי כשישמע את

ישועה לבנה, מיד ותשלך את הילד השליכה את דאגתה מבנה ממנה והלאה אל הקב"ה, וסמכה עליו שיעשה את הטוב ביותר עבורה. ודבר זה הרי הוא אחד המיוחד שבשיחים השיחות היינו התפילות (כמו שאמרו בגמרא בכמ"ק 'אחד' המיוחד).

באויר עד בוא עתה וזמנה להתקבל לפני כסא הכבוד (ולפעמים פועלת לטובה בענין אחר). וכן איתא במדרש (דכ"ר ואתחנן ב יב) א"ר חייא רבה כתיב (תהלים כז) קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' הוי מתפלל וחוזר ומתפלל ויש שעה שיתנו לך.

מעשיו כמה נאים - לחנך בניו ע"י שהוא עצמו יתנהג כראוי

בפרשתן (יה ז) 'ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו' י, וברש"י, הנער זה ישמעאל ונתן לו כדי לחנכו במצוות, ולכאורה צ"ב, א"כ, מדוע 'ואל הבקר רץ אברהם' בעצמו ולא שלח את ישמעאל שיביא את הבקר - כדי לחנכו למצוות י. אלא, בעצם דבר זה ש'אל הבקר רץ', בהא גופא חנכו במצוות, כי כאשר הבן רואה את אביו רץ לדבר מצוה מתוך התלהבות וחיביבות למצוה, נכנסים בו רגשות הקודש, ואף הבן ינהג כמעשה אביו.

ובך פירש הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע מה שאמר הקב"ה על אברהם (שם יט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את

ובוה ביארו את הכתוב (תהלים כ י) 'ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו', דלכאורה מהו אומרו יעננו, היה לו לומר עננו - לשון תחינה ובקשה, אנא ממך עננו. אלא ביאורו 'המלך יעננו' - שהוא ללא כל ספיקא וספק ספיקא, ברור לנו שהמלך יעננו, אף אם עדיין אינו נראה מ"מ סמוך לבו ובטוח שהמלך יעננו... וכך הוא לשון המאירי (כ"ב קטז). 'לעולם יהא לבו של אדם בטוח שהתפילה כשהיא נעשית בתקונה מבטלת את הגזירה'.

בן ביאר הרה"ק משינאווא זי"ע (דבר"י וירא ד"ה ויכלו) משם הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע על הפסוק בפרשתן (כא טו) ויכלו המים מן החמת ותשלך (הגר) את הילד תחת אחד השיחים וכי יתכן שהגר השליכה את בנה ממנה והלאה. אלא ביאורו, אחר שהתפללה לפני המקום שיחיש

הגזירה יפיל תחנוניו ואף אם לא יועילו התפילות לגבי סדום, מכל מקום 'ואברהם היו יהיה לגוי גדול' - ויצטרך לתפילות הרבה, והתפילה שלא תיענה בעד דבר זה תעלה לענין פלוני מצאצאי אברהם...

ט. ידוע שהגה"ק ה'חזון איש' זי"ע אמר דלפעמים נראה 'בחור' שאין לו טעם בלימוד, ולפתע ביום מן הימים נפתחים בפניו מעיינות החכמה, והוא מתחיל לעלות ולהתעלות בתורה ועבודה, והגורם לזה, כי לפני זמן היתה זקנתו בוכה בתפילתה בעת הדלקת נרות שבת 'וזכני לגדל בנים ובני חכמים ונבונים אוהבי ה'...' ודמעות אלה נחסמו בשעתו על ידי קטרוגים ל"ע, והנה לאחר שנים כופר העוון ובטל הקטרוג, מיד עלו אותן הדמעות ופעלו בשמים שאכן יגדלו צאצאיה לתלמידי חכמים וכל מידה טובה המוזכרת בתפילה הנ"ל.

י. כתב הרה"ק מקאריץ זי"ע (אמ"פ השלם שער תורת האדם ג) על יהודי בשם ר' דב כהן שנפטרו לו כמה מבניו, ואמר לו הרה"ק וז"ל. 'מיינער' איך בעט דיר, וויא לאזט מען קינדער שטארבן, דו גלייבסט עס נישט אז דער גרעסטער רשע - אז ער שפארט זיך צום אייבערשטיין קען ער ביי איהם אויס בעטן וואס ער וויל, עכ"ל. (ובלח"ק -) יקירי, היאך הנך נותן לזה להמשיך - שימותו הילדים, וכי אינך מאמין שאפילו הרשע הגדול ביותר - אם אך יפציר בתפילה לפני ה', אפשר לו לפעול אצלו כל אשר ברצונו.

יא. פעם דיבר הגאון ראמ"מ שך זצ"ל שיחת מוסר בישיבה, בתוך הדברים אמר שמעו היטב למה שאומר לכם עתה, וללא כל ספק שהדיבורים יגרמו לכם למחרת היום לבוא בזמן לישיבה ואף להקדים לבוא, הנה מצינו בדברי חז"ל (ב"ק לח:) על מעשה דשני בנות לוט המובאת בפרשתן 'ואמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יהושע בן קרחה לעולם יקדים אדם לדבר מצוה שבשביל לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה קדמתה ארבע דורות לישראל (להיותם בכלל בני ישראל) עובד ישי ודוד ושלמה, והמתבונן יראה נפלאות, כי אם על הקדמה וזריזות למעשה מגונה הקדימו כ"כ הרבה טובה וברכה מאחר שהכוונה טובה היא. עאכו"כ הממהר לבוא לתוככי היכל הישיבה לצורך מעשה טוב כעסק התורה והתפילה ש'הכוונה טובה והמעשה טוב' כמה יגדל שכרו לאין ערוך, ואף שלא תמיד ישולם שכרו מיד מ"מ בבוא העת ישולם שכרו ויגדל שכרו של המזרז עצמו לאין ערוך...

יב. יש שביארו, כי זה גופא היה 'לחנכו מצוות' שבחור צעיר איננו מסתובב ברחובה של עיר...

רגליכם - וכי דרכן של בני אדם ללון תחלה ואחר כך לרחוץ, ועוד שהרי אברהם אמר להם תחלה ורחצו רגליכם, אלא כך אמר לוט, אם כשיבאו אנשי סדום ויראו שכבר רחצו רגליהם, יעלילו עלי ויאמרו, כבר עברו שני ימים או שלשה שבאו לביתך ולא הודעתנו, לפיכך אמר, מוטב שיתעכבו כאן באבק רגליהם, שיהיו נראין כמו שבאו עכשיו, לפיכך אמר לינו תחלה, ואחר כך רחצו, עכ"ל. הרי לך שמטעם סכנה אמר כן, ואמרו בביאור הדבר, כי אכן היה כאן 'תירוץ' טוב, אבל בבית אברהם אין מכניסין אפילו אבק ע"ז יהיה התירוץ טוב ככל שהוא טוב... אף אנו נאמר לענין ה'כלים' למיניהם, אף אם יש תירוצים טובים אין מקומם בביתם של יראי ה', כי יראי ה' יתרחקו אף במחיר של מסירות נפש מכל דבר שריח קלות וקרירות נודף הימנו".

עוד מצינו בשיטת הרמב"ן בפרשתן שבקשת אברהם אבינו 'אולי ימצאון חמישים צדיקים' וכו' הייתה הכוונה אף לצדיקים שעברו בה עתה אף שאינם מבני ותושבי העיר... מעתה יקשה, אם כל כך בערה באברהם אש קודש להציל את בני סדום מדוע לא שלח לשם חמישים צדיקים והיו מצילים את כל יושבי העיר הזאת - שהרי סגנון ליה בצדיקים שאינם מדרי המקום... אלא, כפי שביארנו, כי אברהם אבינו לא יבנים ולא ישלח אף 'נפש אחת מישראל' למקום רשע והשחתה, אף אם יעלה

בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, והרי לא מצינו שאברהם כתב איזה 'צוואה' לבניו אחריו, אלא, 'יצוה' הוא מלשון צוותא, וכלומר שעושה את המצוות באופן שהוא בצוותא עם בניו, שגורם שאף הם ימשיכו את דרך השם לעשות צדקה ומשפט.

הרחק כמטחוי קשת - להתרחק מו הכיעור והדומה לו

בפרשתן (יה ח) ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, ובמדרש (מדרש תהלים ח) 'אמר להם הקב"ה... כשירדתם אצל אברהם אכלתם בשר בחלב... וקצת צ"ב שהרי בפירוש אמרו חז"ל (הובא ברש"י) שהמלאכים לא אכלו אלא עשו עצמם כמי שהם אוכלים, ומכאן ראה שאף העושה עצמו כמי שעובר עבירה לעבירה ייחשב, אף הם מכיוון שעשו עצמן כאוכלין נחשב להם כמי שאכלו 'בשר בחלב' בביתו של אברהם...".

סמך לדבר, כי לכאורה מצינו סתירה בדברי רש"י בפרשתן, במקום אחד כתב (יה ד) 'ורחצו רגליכם. כסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם, והקפיד שלא להכניס עבודת אלילים לביתו (ב"מ פו:), אבל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיצה, שנאמר 'ולינו ורחצו רגליכם', והרואה יתמה שהרי רש"י בעצמו הסביר את הטעם שלוט איחר את הרחיצה (יש ב) וז"ל. ולינו ורחצו

יג. ובכלל הזהירות לשמור על עיניו, והרי לך לשון נורא של הגה"ק רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע (רוח אבות פ"ב ד"ה או יאמר הסתכל), ובאדם ג"כ כלל השי"ת הכוחות כולם, ויש בכוחו למשול על צבא השמים וגם כי העולמות נפעלים ע"י מעשיו הן לטוב והן לעקל ולעקלקלות וכמאמר שלמה הע"ה (משלי ג ט-כא) 'ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, בדעתו תהומות נבקעו.. בני אל ילוזו מעיניך'. ר"ל, אמר כמבקשו - בני, ידידי, חוס נא וחמול על המלאכה היקרה הזאת, והזהר לרגל המלאכה לבל תקלקלה, ולבל תעקמה, וז"ש בני אל ילוזו ומליז כל העולמות. ואמר 'מעיניך' - ר"ל ע"י עיניך, כי אף ע"י ראייה אחת מתקן או מקלקל כמה עולמות, כמארז"ל (ברכות סד). 'אל תקרי בניך אלא בוניך', ר"ל בוני עולמות ולהיפך... עכ"ל (עיי"ש).

יד. הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע השתתף פעם בשמחה של אחד ממשפחתו, בתוך כך בא אחד מגדולי הדור והעניק ספר 'תפארת שלמה' כ'דורון דרשה' לחתן, עמד ה'שפת אמת' ופתח את הספר והנה נפתח בפרשתן, מיד נתלהב והחל קורא בקול גדול מתוך הספר (ד"ה וירא), - רש"י פירש שהמלאכים התקרבו אל אברהם אבינו, אך מכיוון שראו 'דהוה שרי ואסר' (שהוא קושר ומתיר את הרטיות שעל בשרו לאחר המילה) פירשו ממנו. ומבאר ה'תפארת שלמה' כי הנה מבואר בזוהר הקדוש כי אלו המלאכים הם אותם המלאכים שאמרו (תהלים ח ה) 'מה אנוש כי תזכרנו', אך השי"ת השיבם כי כל העולם נברא בשביל צדיק אחד ששמו אברהם, כמו שנאמר (בראשית ב ד) 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם', ואמרו במדרש (רבה יב ט) בהבראם אותיות באברהם, כי בזכותו נבראו שמים וארץ, וכאן באו המלאכים לראות בצדקותו, ומשראו שהוא 'שרי ואסר', היינו שאף מה ש'שרי' (מותר) לעשות הריהו 'אסר' על עצמו, והוא גודר גדרים על עצמו 'פרשו ממנו', למדו ממנו את גדרי הפרישות והקדושה.

חוצה, ואילו השועל אף בראשו לא יצליח לפרוץ את הדלת הנעולה. ובוה יבואר על נכון, כי אותו 'מעשה טוב' שלא גילה על שרה היה כשהיה לוט זנב לאריות – בהיותו תחת צלו של אברהם, זה נחשב לחשיבות כל דהו, משא"כ מעשה ה'הכנסת אורחים' כשכבר היה 'בפני עצמו' ולא עוד אלא שישב בצילם של 'אנשי סדום' אין בה חשיבות להצילו (דרש מרדכי).

ובן איתא במדרש (פדר"א פכ"ה) על הפסוק (יג ה) 'וגם ללוט ההולך את אברם', זה שאמר הכתוב 'הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע' (משלי יג כ) הולך את חכמים - למה הוא דומה לאדם שנכנס לבית המרקחים, אעפ"י שלא לקח ולא נתן, ריח טוב לקח. ורועה כסילים - למה הוא דומה לנכנס לבית הבורסקי, אף על פי שלא לקח ולא נתן, ריח רע לקח. כך לוט כשהיה מהלך עם אברהם אבינו למד מדרכיו של אברהם אבינו... (עיי"ש) ¹⁰.

עשרה נסיונות - כמה עצות לעמוד איתן בעשרה נסיונות' כל אחד בשלו

בפרשתן (כב א) 'והאלוקים ניסה את אברהם', כתב הרמב"ן ('האמונה והבטחון' פ"ו) לא נשתבח אברהם אבינו על מה שקיים את כל התורה (יומא כח:), כי רבים קיימו את המצוות כולן ולא נתעלו במדרגות כמוהו, אלא כל זאת היה בזכות עמידתו בגבורה בעשרה נסיונות ¹¹, וכדאמרו במשנה (אבות ה ג) 'עשרה

הדבר במחיר שלא יוכל להשלים משאלות לבו להציל את בני העיר סדום.

ובבלל היראה שיתדבק האדם לסביבה טובה, ויתחבר לחברים טובים, ולא ישב עם אנשים אשר יראת שמים מוטלת בספק... ובוה מבארים דברי חז"ל 'ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפיכה' (יט כט), וברש"י, 'מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם... ולא גילה הדבר, לפיכך חס הקב"ה עליו'. ולכאורה יפלא, מדוע דייקא זכות זו עמדה לו, שלא היה מושחת ורשע ולא גילה אודות שרה, ולא זכר לו 'הכנסת אורחים' שקיים בחירוף נפש בהיותו בסדום... ויתבאר בהקדם אומרם (אבות ד טו) 'הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים', וידוע כי טבעו של האריה כשרוצה לגרש את הזכוב מעל מצחו יקרב את זנבו לעבר ראשו וכך יגרשהו, לאידך השועל יקריב את ראשו לעבר זנבו ומשם יגרשהו... והלימוד בזה נורא, כי המקרב עצמו לחברים שאינם טובים אף אם הוא חשוב וראש לבסוף יגיע ליד הזנב וייהפך להיות כמוהו, לאידך המזנב עצמו אחר אריות - חשובים וטובים, אף אם מתחילה הינו זנב, יבוא בסוף להיות ראש וחשוב ויתעלה בעבודת ה' ובכל מידה נכונה.

עוד ביארו (זוה"ק תרומה קמז; ועוד) כי 'זנב אריה אריה וראש השועל שועל', כי כשאריה נקלע לסבך כשהדלת נסגרה אחריו יפרוץ את הדלת ואף זנבו יוציא

טו. פעם נכנס אחד מחסידי הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע אל רבו, בבקשת רשות לעקור דירתו לארה"ב אחר שהנו מחוסר פרנסה ל"ע, ושם יוכל להביא טרף לבני ביתו, אך המגיד לא נתן לו לנסוע בשום אופן, ואף אחר שביקש והפציר כמה פעמים לא נתן לו רשות ליסע, פעם בעת צערו התאונן בפני רבו, שגם בארה"ב ישנם תלמידי חכמים ולומדי תורה ומדוע כל כך חושש הרבי מכך, אמר לו הרה"ק משל לתלמיד חכם ועם-הארץ שנזדמנו לפונדק אחד, הת"ח החזיק בידו סידור קטן, ואילו בידי ה'עם-הארץ' היה סידור עבה מלא בהקדמות וביאורים מהראשונים והאחרונים, ויבקשהו הת"ח הבה נחליף ביננו את הסידורים וכך ירווח לשיננו, כי אנכי אעסוק בשמחה במפרשי הסידור, לאידך אתה תהנה שלא תצטרך לשאת ספר כבד כל כך. אולם הע"ה סירב להצעתו, באמרו שעדיף טפי להחזיק בסידור הגדול, כי אז אף אם יקרעו כמה דפים אכתי ישאר בידו הדפים שבהם נדפס 'אדון עולם', לא כן בסידור קטן שבדף אחד שיקרע מיד יקרע וייאבד כל ה'אדון עולם'... אף לעניינינו אמר הרה"ק, כל עוד שהינך דר במקום תורה ועבודה הינך דומה לאותו סידור עבה - שאף אם ח"ו תיפול ממדרגתך עדיין תשאר באמונתך וישאר ה'אדון עולם' בשלימותו... לא כן בארה"ב חוששני שבקריעה אחת תאבד מעליך את כל ה'אדון עולם' וכל אמונתך תלך לאבדון מבלעדי סביבה טובה שתשמור עליך... (המדובר מאמערקע דאז ולא כהיום שרבו בה קהילות קהילות יראים ושלמים מסולאים בפי).

טז. ומרומז כן בדברי ה'תרגום יונתן' (כב י) שבעת הנסיון היו עיניו של אברהם מביטות בעיני יצחק ועיני יצחק במלאכי מרום - ואילו אברהם לא ראה את המלאכים, ומדוע יצחק ראם ואברהם לא ראם... כי יצחק כבר היה עקוד (כפות) בידי וברגליו, ומצידו כבר נגמר הנסיון, שכבר לא היה בידי עשות מאומה על כן ראה את המלאכים,

נסיונות נתנסה אברהם אינינו ועמד בכולן - להודיע כמה חיבתו...!"

עוד עצה מצינו בדברי רבותינו שיזכיר לעצמו בעת הקושי כי אין זה אלא נסיון משמיא ובוה יקל עליו לעמוד בקשרי המלחמה, וכפי שכתב השל"ה (וירא דרך חיים תוכחת מוסר אות מב), מפרשת העקידה ילמוד אדם מוסר וימסור נפשו על קדושת השם יתברך, ומכל שכן שימסור אבר מאבריו או שבירת איזה תאווה, כגון לעמוד בהשכמה לתורה ולתפלה, או לשבור שאר תענוגים, וכן שיחה בטלה וכיוצא בזה, יבטל רצונו מפני רצון המקום. עוד יחשוב האדם, באם באה לידו איזה עבירה או איזה מצוה, יחשוב אולי השם יתברך מנסה אותי עתה אם אעבור או אקיים, כדרך שניסה את אברהם אינינו. ובודאי אילו ידע האדם שהקב"ה מנסה אותו עתה, היה נזהר מאוד, על כן יחשוב האדם תמיד בבוא איזה ענין לידו, כי כן היא מדתו של הקב"ה, שולח איזה ענין

ומעשי אבות סימן לבנים, כתב הרמח"ל (דע"ה ד"ה ולהיות), וז"ל. 'זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב, שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות, לחשוב רק על הענין הזה, ויבקש בלבו מה עשו הראשונים אבות העולם שכל כך חשק ה' בהם... ויעלה בשכלו מה טוב לאדם כל ימי חייו, לעשות כן גם הוא, עכ"ל. כי יבין שגם הם לא נתעלו אלא מתוך נסיונות ומלחמת היצר, ולא יתייאש כשיראה שהיצר נלחם בו, אלא ישיב כנגדו מלחמה שעה, ינצחנו וימצא חן בעיני ה'".

אבל גבי אברהם שעדיין הנסיון לפניו - שהייתה בידו הבחירה האם לשחוט את בנו יחידו, במצב כזה אי אפשר לראות מלאכים, כי בראיית המלאכים כבר איננו נחשב כנסיון כלל. ולדידן ייאמר, זהו מהותו של נסיון, שמאבדים כל ההשגות ועתה רוצים לראות אם תתגבר... אז יעלה חשיבותו בשמים פי כמה וכמה.

יז. פעם בא אחד לפני הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע והתאונן בפניו כי לא יוכל לעבוד את בוראו, אחר שיצרו מתחדש עליו בכל יום עם נסיונות שונים ומשונים, ענהו החפץ חיים, אדרבה, נסיונות אלו מסייעים לעבודתך, כי כדוגמת ה'שעון' שהיה באותם הימים, שכל פעולתו נעשית ע"י שני חוטים משני צדדים המושכים כל אחד לצידו. ועל ידי שכל חוט מושך לצדו מסתובבים מחוגי השעון (וויזיזרס) להראות את השעה הנכונה. כיו"ב. דייקא על ידי שהיצר הטוב מושך באדם מחד גיסא, והיצר הרע מושך לאידך גיסא - זוכה האדם לעבוד את בוראו כראוי (שיחות הח"ח, כג).

יח. איתא במשנה (אבות ה' כד) 'יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר, קל כנשר, רץ כצבי וגיבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים', ולכאורה צ"ב, מדוע המשיל מידות אלו לחיות השדה, ולא אמר 'הוי עז וקל רץ וגיבור'. אלא, שבא ללמדנו שנהיה כדוגמת האריה שאינו מחשב חשבונות כאשר בא להשתמש בגבורתו, אלא הוא 'דורס ואוכל', בלא פחד ומחשבות הטורדות את שלוות נפשו, באופן זה ממש יש לנו להיות 'גיבורים' בעבודת ה' ית"ש, כגון המתעורר בעלות השחר יקום מיד ממיטתו, בלא לחשב חשבונות, יש בי כח לקום, אין בי כח לקום, ולא יעשה 'לומדות' על מיטתו 'קודם ברכות התורה', אלא יתגבר כארי ללא כל מחשבה, ויקפוץ ממיטתו לעבודת בוראו. וכך הוא בכל עניני העבודה לא יחשוב האדם האם יש בכוחו לעשות כך וכך, אלא יקפוץ ויעשה, בזה ירוויח שלא יוכל היצר להחלישו, להביאו לידי קטנות המוחין, כי ממילא אינו מחשב האם לעשות רצון קונו, אלא הוא עובד את ה' ללא כל ספק.

מעלה מיוחדת יש למתגבר כארי בבוקר, כי הנה ידועה התמיהה מדוע הנסיון של 'לך לך' נכתב בתורה ונסיון של 'אור כשדים' לא נכתב (אף לאלו הסוברים שאור כשדים בכלל 'עשרה נסיונות' היה, לא נכתב בפירוש בתורה), ואמרו בדרך רמז, כי הרבה הם האנשים שבלילה בעלותם על יצועם יחליטו 'למחר אקח א"ע בידיים' - לעבוד את ה'. אף אהיה מוכן לקפוץ לתוך האש למען כבוד שמו באהבה... אמנם, בהגיע הבוקר, ואומרים לבחור, נו, לך לך - צא ממיטתך... והילד איננו, איננו שומע כלל בקול ה'שעון המעורר' ולכן דייקא נסיון זה נכתב בתורה לגודל חשיבותו.

ובזה מבאר הגאון ר"י הוטנער זצ"ל מדוע תוקעים בשופר כזכר לקרני האיל שהיה בעקידת יצחק, למה לא יעשו את ה'זכר' לעקידה עם המאכלת... ועפ"י האמור יתיישב שפיר, כי רבים הם המסכימים לפשוט צווארם לשחיטה למען כבוד שמו, אבל אותו קרן האיל שנאחזה בסבך בקרניו, כלומר באותם 'סיבוכים' קטנים, בהשכמת הבוקר, ובשתיקה שלא להשיב למחרפו דבר, וכיו"ב מדברים קטנים בחיי האדם... זה יעלה בקושי פי כמה וכמה, ודייקא בזה יזכירו לטובה את העקידה.

באר הפרשה - וירא

לאדם כרי לנסותו. ואשרי אדם שה' אלהיו תמיד במחשבתו, עכ"ל.¹

הורגל שיש לו בהם 'נפיונות', וכך נבוא העת כשיבוא לידי נסיון יהא בידו להתגבר עליהם.²

והעצה היעוצה, שבטרם כל, 'קודם' הנסיון כאשר על מי מנוחות ינהלני, יבין לעצמו 'צידה לדרך', על ידי שיחשוב תמיד מחשבות חיזוק וקבלות טובות, באמונה ובטחון ובכל הענינים, בפרט בדברים אשר כבר בעין זה פירשו צדיקים (הרה"ק האמרי יוסף ז"ע ועוד) בדברי רש"י (בראשית כח ו) 'יציאת צדיק מן העיר עושה רושם', 'יציאת צדיק היינו בעת הנסיון, כי אז נוטלים ממנו כל השגותיו ומדרגותיו, והאיך יוכל להתגבר על הנסיונות

ט. והסבר הדבר, כי בעת שידע האדם שבשעה זאת מנסים אותו מן השמים לראות היאך יעמוד בנסיון, שוב לא יקשה לו להתגבר על כל הקושי. עובדא הוה באחד שהיה מראשי משמר הצבא בארץ מגוריו, וכל סודות הצבא גלויים היו בפניו, באחד הימים עצר בדרכו טרעמ"פ (היט"ש), ומשעלה על הרכב ש'הסכים' לקחתו, ראה שיושבים שם שנים מהמדינה היריבה עם מדינתו, והבין על פי ה'הלוך ילך' שלהם שכל רצונם הוא לאסרו אצלם, וכך להוציא מפיו את הסודות השמורים עמו, אך כבר לא היה באפשרותו לברוח. כך הוה, מיד לקחוהו לביתם והחזיקוהו תחת מסגר ובריח, והחלו לבדקו ולחקרו בחקירות ודרישות.... אמנם בתחילה עמד כצור חלמיש שלא לגלות כלום, ועל אף שהשונאים הכוהו וייסרוהו רבות לא הגיד להם מאומה מגנזי מדינתו, עד שפעם אחת איימו עליו שבפעם הבאה אם לא יפתח פיו לגלות ולחשוף את סודות הצבא יכוהו בפטישים על ראשו, כשמוע האיש כי כן, נשבר בקרבו וגמר אומר למלאות רצון השונאים ויהי מה, אך השניים לא נזהרו דיים ובצאתם מחדרו אשר היה אסור בו, שכחו לסגור הדלת כראוי, ובזאת שמע הלה את דיבורם ביניהם, ושמע האיך ששפתם כשפתו ולא כשפת ארץ השונאים, או אז הבין ששניים אלו אינם נמנים כלל על עדת השונאים, אלא אדרבה הם נשלחו מטעם הממונים בארצו להעמידו על כור המבחן ולראות עד כמה כח סבלו בשמירת הסודות, כי רצו להעלותו במדרגה שאז ייחשפו בפניו סודות עלומים יותר, ולפני גילויים כאלו יש להוסיף בבדיקה על בדיקתם שעשו לו בעבר, מכיוון שכך ננסכו בו כוחות מחודשים והחליט בדעתו 'יעבור עלי מה', אני את פי לא אפתח לגלות הסודות אף לא ברמיזה...

נמצינו למדים כי עצם הידיעה שידע שכל ההסתרה והקושי שעוברים עליו - אינו אלא נסיון שמנסים אותו כעת, נותנת לו כוחות עצומים לעמוד כנגד כל הקשיים שבהתגברות שהרי לא נשתנה מאומה מעמדו בבית הסוהר - אלא שנודע לו שהוא עומד עתה ב'כור המבחן' ועת נסיון היום לו, ואלו דברי השל"ה שיחשוב בעת נסיון אולי מנסה אותי הקב"ה כמו שניסה את אברהם בעת העקידה.

כ. זכורני מימי חורפי, שאחד מאחי שליט"א החל לשמש כ'בעל קורא' בבית מדרשינו, ולאחר זמן מה הודיע שברצונו להפסיק, משנשאל לפרש הדבר נענה - 'מה אעשה, בהגיעי לקורא בספר איני רואה שם לא נקודות ולא טעמי המקרא' (כאומר, בשעת מעשה הכל נשכח ופורח מזכרוני)... ולזה נדמה האדם בעת הנסיון, כי בשעת מעשה אינו רואה שום 'סימן'... ומשם גם נלמד את העצה לכך, דבאמת כל 'בעל קורא' יעמוד ויחזור היטב על ה'טעמים' עד שיחקקו היטב בזכרונו שאף כשלא ימצא בספר את הנקודות והטעמים לא יאבדו עשתונותיו, כיו"ב אם יחקקו האדם במוחו ולבו קודם שיבוא לידי נסיון, יוכל עמוד בניסיון בתוקף ובגבורה, והכל על מקומו יבוא בשלום.

וכן ביארו במה שנאמר גבי 'מרדכי הצדיק' (אסתר ג ד) שלא כרע ולא השתחוה להמן 'ויהי כאמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם' והנה ה'כתיב' הוא 'ויהי באמרם אליו יום ויום', וכלומר, שמרדכי הצדיק שינן לעצמו מעיקרא 'לא אכרע... לא אכרע...' עד שבהגיע עת נסיון - ויהי באמרם אליו (בשעת מעשה) שעליו לכרוע למרדכי נשאר איתן על עמדו כאמרם - כמו ששינן לעצמו בכל יום ויום עד עתה.

סיפר לי אברך, שבאחד מביקורי קודש של הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין ז"ע בארה"ק, ביקר יחד עם כמה מחסידיו (המספר הוא נכדו של אחד מהם) ביקב המפורסם של משפחת שור, כל קהל הקודש שהיו שם היו 'מבינים' על המשקאות, כי כן דרכם בכל עת 'שבת אחים' לשתות 'לחיים' - להוציא בזה את הנשמה ממאסר הגוף, אלא שזקינו של 'בעל המספר' היה 'יחיד מומחה' לטעום בלשונו אפילו רק טיפה אחת ומיד לומר כמה חוזק חריפות המשקה, וכן עשה לעיני הרבי, והנה רואים החסידים לפני הרבי בוערים כלפידים, לאחר שהות מה פנה אליהם ואמר - התדעו מדוע הוא יודע ומכיר יותר מכולכם, והרי גם אתם רגילים ב'משקה', 'ווייל איר טרינקט, אבער ער חזר'ט' (כי אתם

של אברהם ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה, אחותי היא ולא גילה הדבר שהיה חס עליו, לפיכך חס הקב"ה עליו. ולכאורה יפלא, מדוע דייקא זכות זו עמדה לו – שלא היה מושחת ורשע ולא גילה אודות שרה, והרי מן הנראה כי זכות גדולה יותר היה לו במה שקיים 'הכנסת אורחים' במלאכים ומסר נפשו עליהם, ואף את בניו ובנותיו הפקיר בכדי להכניס את המלאכים לביתו ולכבדם ביותרת הכבוד, ולא התיירא מהאנשים אשר פתח הבית. אמנם לפי האמור לעיל יתבאר שפיר, כי מה שהכניס את האורחים לביתו לא היה לו אלא מאחר ש'מבית אברהם למד להיות מחזר אחר אורחים', (רש"י יט א), והייתה מצווה זו כמי שבאה לו בירושה, ומוכן מאליו שיקיימנה שהרי ב'אוויר' בזה גדל (משא"כ שמירתו על מוצא פיו עלתה לו בניגעה עצומה), מצווה כזו אין בה כל כך כוח כמצווה שעולה לאדם בניגעה, ורק קנין נפש זה הגן בעדו.

ובל כן רכתה מעלת הזוכה את 'רצונו' ועובד את בוראו כנגד טבעו ומוזנו, שאפילו בהאי עלמא ישלם לו ה' כמפעלו 'מידה כנגד מידה' - לשנות עבורו את הטבע להטיב לו, כדכתב הרה"ק ה'כתב סופר' זי"ע (וירא ד"ה עוד נ"ל ע"ד צחות) על הכתוב (יה, ט) 'ויאמרו אליו איה שרה אשתך, ויאמר, הנה היא באוהל', בראות המלאכים את ה'שפע' הרב שהוגש לפניהם בבית אברהם – ג' לשונות בחרדל וכו', אמרו לו איה שרה אשתך לכבט איננה

בעת כזאת, ע"י עושה רושם – הרושם שחרט בנפשו קודם הנסיון.

יגעת ומצאת - חשיבות עבודת האדם יתר על המלאכים כי היא באה מתוך יגיעה

בפרשתן (כב יב) 'כי אתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני', כתב ה'ספורנו' וז"ל: 'ידעתי אני המלאך שבדין יגדילך הקל על מלאכיו, כאמרם ז"ל (פנהדרין צג.) גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת'. והיינו כי למלאכי השרת אין יצר המפתה אותם לעבור ולהמרות את פי ה', אמנם אנו קרוצי חומר אשר יושב לנו יצר על מפתחי הלב, יומם ולילה לא ישבות בתחבולות ורעיונות שונים ומשונים להפילנו לבאר שחת – אם נתגבר עליו נתעלה למעלה למעלה יותר מהמלאכים.^א

כיו"ב כתב הרה"ק מראפשיץ זי"ע ('זרע קודש' פר' לך בסופו, ליקוטים) וז"ל. מה שנכתב בתורה מעשי אבות ולא נכתב מה עשה מיכאל המלאך ושאר המלאכים, רק, שהאבות הקדושים המשיכו התורה ע"י שבירת טבעם הגשמית – שעשו כל דבר היפך טבעם הגשמית ונעשה מזה תורה, למשל אברהם שבר טבע הגשמי שלו, והעלה בנו יחידו ונעשה מזה תורה, עכ"ל.^ב

מצינו גבי לוט ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפיכה' (יט טז) וברש"י 'מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו

'שותים' אך הוא חוזר ושותה שוב ושוב) ומשנן את טעמי המשקאות. דבריו הקדושים אמורים לדורות עולם בכל עניני העבודה, שתמיד עלינו לחזור שוב ושוב על 'יסודות' העבודה, אמונה, בטחון ושאר הענינים, ורק כך נוכל לעמוד ולהתקיים בעת ניסיון.

כא. כה אמר הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל, כי שלמה המלך חיבר קהלת, משלי ושיר השירים, והנה ב'משלי' פתח לאמר 'משלי שלמה בן דוד', וכן בקהלת פתח 'דברי קהלת בן דוד', ואילו ב'שיר השירים' אמר רק שיר השירים אשר לשלמה ומדוע לא נזכר בה 'בן דוד', אלא ביאורו, כי חכמה (משלי) ומוסר (קהלת) ניתן לקנות גם בירושת אביו ע"כ התייחס ע"ש אביו - 'בן דוד'... אבל שיר השירים המלא ב'דיקות' בה' (יראת שמים בפועל ממש) ובאהבת ה' שם זה אינו נקנה בירושה אלא ביגיעת עצמו...

כב. ואף במעשיו של אברהם גופיה מצינו חשיבות מיוחדת למצוותיו שנעשו מתוך יגיעה... כמו שביאר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה), מדוע ייחדה התורה פרשה שלימה על 'הכנסת האורחים' למלאכי מרום והרי הללו לא אכלו ולא שתו ולא נהנו כלל מכל מה שערך לפניהם, ומאידך, את 'מפעל הכנסת אורחים' שעשה מדי יום ביומו, להאכיל ולהשקות, להלין וללוות את כל אורחיו הרבים, כל אלה מרומזים רק בתיבה אחת בתורה (בראשית כא לג) ויטע אש"ל שהוא ר"ת א'כילה ש'תיה ל'ויה. אלא הביאור כי התורה משבחת ומפארת דיקא את מה שעלה לו בהרבה טירחה ועמל, שהרי אותו היום שבאו אליו המלאכים יום שלישי למילתו היה, ועלו לו הדברים בקושי רב, וזאת היא תפארתו.

המעשים - השתדלות ועבודת האדם, ושלא ישניה על גמר המעשה, רק על הרצון וההשתוקקות.

על פי זה אפשר להבין את נוסח התפילה (ב'התרת קלות' ועוד) שמבקשים אנו שיוכר לנו הקב"ה את זכות 'עקידת יצחק' ויראה כאילו אפרו צבור על גבי המזבח, ולכאורה אינו מובן כלל באיזה 'אפר' מדובר, דהרי אמר לו מלאך ה' - 'אל תעש לו מאומה', ואם כן אפר מנין, אלא אחר שאין הקב"ה צופה ומביט אם יצא הנעשה לפועל או לאו, אלא כל רצונו - שישתוקק וירצה האדם לעשות כל אשר בידו למען שמו באהבה, לכן נחשב כאילו נעשה 'אפר' בפועל ממש.

ומהאי טעמא נאמר לו (כב יב) 'אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה' על ידי מלאך, ולא מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו, כי כביכול לא היה יכול לומר לו 'אל תעש לו מאומה', שהרי בעיניו נחשב יצחק כ'לאחר שחיטה' לקרבן לריח ניחוח. דברים אלו יהיו כמללי נוחם לדורנו אנו - אשר מבקשים עשות טוב ולא עולה בידם - כי אין הקב"ה דורש ומבקש אלא שכל אחד ישתדל ככל אשר בידו, ואת התוצאות כבר ישלים הבורא יתב"ש.

לא ידח - אפילו הרחיק הרבה עדיין חביב הוא אצל הבורא

בפרשתן (יה א) 'וירא אליו ה' באלוני ממרא', צדיקי הדורות היו מפרשים וירא אליו ה' - הקב"ה נגלה אל כל יהודי, אף אם הוא אלוני ממרא - אף אם הרבה להתרחק מאביו שבשמים (אלוני לשון חוץ) - גם נגלה אליו ה', לסעדו ולתמכו בדרכו לחזור ולהתקרב אל ה' כפי מה שהוא יי.

כבית, כי הרי 'אשה עיניה צרה כאורחים' (כ"מ פה, א), ומכיוון שאיננה כבית היית יכול להניש לנו הרבה כפי רצונך, ויאמר להם אברהם, לא כדברייכם, אלא הנה היא באוהל והיא אשר הכינה את כל השפע הרב, כי שיברה את טבעה, שלא להיות 'עיניה צרה כאורחים', אלא מכנסת היא את האורחים כראוי - כדרך הצדיקים שמשנים טבעם, אמרו המלאכים אם כן, ראויה היא שישלם לה ה' מידה כנגד מידה וישנה בעבודה את הטבע שתלד בן, ואז בישרו 'שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך'. ומכאן, כל אחד ואחד בענינו, כאשר ישבר טבעו למען שמו יתברך, יזכה לישועות וניסים ניסים למעלה מעלה מדרך הטבע.

רצון יראיו - עיקר הוא הרצון והיגיעה אף אם לא יצא לפועל

כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (דברי סופרים כא), 'עיקר זכויות האדם בעולם הזה הוא רק החשק שיש לו לעשות רצונו יתברך, וכמו שכתוב (דברים י יב) 'עתה ישראל מה ה' א' שואל מעמך - כי אם ליראה', אבל גמר המעשה הרי עושהו השם יתברך, והוא בכלל 'הכל' בידי שמים (ולא בכלל 'חוץ מיראת שמים'), ועל פי זה מבאר מדוע מבל 'גמילות חסדים' והכנסת אורחים של אברהם אבינו לא נזכר בתורה ל'שבח' אלא החסד שעשה עם המלאכים, אף שעפ"י אמת לא היה בזה שום 'גמילות חסד' כלל וכלל, ואדרבה הם גמלו חסד עמו כשלקברו עשו עצמן כאוכלין, ולא היה כאן לאברהם אבינו כי אם 'מחשבה ורצון טוב', ואילו את מפעל הכנסת אורחים שלו הזכירה התורה רק ב'ראשי תיבות' ויטע אש"ל, כי בזה הודיעתנו התורה, שזה העיקר מכל

כג. וכבר אמר הגר"א זי"ע לפרש הפסוק (ישעיהו ו ב) 'יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו', דהנה פירשו חז"ל (בר"ר נו א) מדוע נקראת סכין של העקידה 'מאכלת' - על שם שישראל אוכלים מתן שכרה, וקשה, הרי 'שכר מצוה בהאי עלמא ליכא' (קידושין טז), אלא ודאי אין בני ישראל אוכלים מפירותיה של עקידת יצחק עצמה, רק מכל יגיעתו ועבודתו שטרם אברהם אבינו סביב המצווה - בהילוכו שלושת ימים עד ראותו את הר המוריה ובעצם העלאת בנו יחידו ע"ג המזבח, כי על ההכנה והטירחה אודות המצווה יש שכר גם בהאי עלמא, ולכן סיפרה לנו התורה את כל ההכנות והזריזות שעשה לקיים מצות עקידה, השכים בבוקר וחבש בעצמו את חמורו, ובקע עצי עולה, להודיענו כי מכל זאת אנחנו אוכלים בעולם הזה. וזהו אומרו 'יחיינו מיומיים' כי בשכר אותם שני ימים שהלכו עד לעקידה יאכלו בני ישראל אף בעולם הזה, ואילו 'ביום השלישי' - זה מעשה העקידה גופא, 'יקימנו ונחיה (רק לפניו' דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קול אליהו וירא אות טז).

כד. כי באמת כל מעט עבודה וכל 'מצווה קטנה' חשובה היא לאין ערוך בשמים, וכל הון וחללי דעלמא אינם שווים מאומה כנגד חשיבות וערך המצווה, וכל יהודי באשר הוא חשוב כלפי שמיא - הוא ומצוותיו. פעם נסע הרה"ק

שיצק אל ה' וישמע קולו, כי כל כוחו של השעבוד להיות ראשונה לאחרים, הוא בשמך הוא 'דאית ליה קלא'.

אל תבט אחריך - להתגבר על היצר שמפילו לעצבות בגין העבר

בפרשתן (יט ז') 'אל תביט אחריך', רמזו בה הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע שציווה המלאך אל לוט 'אל תביט אחריך' - על הנפילות שהיו לך. כי הבט וראה

הנה כתיב (ויקרא כה נב) 'כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם...' וברש"י, שטרי קודם. מכאן למד הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (עיי' ליקוטי הרי"ם פר' בהר), שלעולם אין היהודי נדחה, ולהיכן שרק יפול וירד בידו לעלות ולשוב אל אדונו הראשון זה הקב"ה, וכפי הכלל בהלכות הלואה שהשדה והקרקע תעבור לידי מי שנשתעבדו לו ראשונה, גם נפשות בני ישראל 'שעבודם' קודם לה' (בתנאי

ה'דברי שמואל' זי"ע ברכבת, ומקומו היה בקרון הרגיל, ממקומו ראה הרבי שבקרון הראשון (המיועד עבור העשירים וכדו') יש המולה גדולה סביב אחד הנוסעים שאינו שומר תורה ומצוות. שלח הרה"ק לברר מי הוא זה ואיזה הוא, משנענה כי הוא היה בעבר תלמיד ישיבתו, ביקש שיביאווה אליו, מפני הכבוד ניגש העשיר אל הרבי, שאלו הרבי בכמה נאמד כל רכושך, ענהו הלה, רבי, וכי למאי נפקא מינה, ממילא לא אנדב לכם כלום, וחזר הדבר ונשנה, עד שנעתר העשיר, ואמר הוני נאמד בשני מיליון דינרי זהב, אמר לו הרבי, שמע נא, הרי הכרתיך היטב בשנות בחרותך בהיותך תלמיד בישיבתנו הקדושה, וכבר אז לא שוותה 'יהדותך' אפילו כקליפת השום, ואפילו א שמעק טאביק (קמצוץ זעיר של טבק) לא הייתי משלם על זה. עתה עומד אני ומשתומם להתוודע ולהגלות, שכל מעט דמעט של תורה ומצוות שווה כל כך, עד שהיצר הרע הבין, ששווה להשקיע שני מיליון דינרי זהב לבטלך אפילו ממעט האידישקייט שהיה לך.

עלינו לידע שכל מה שהאדם עושה למען שמו ית', אפילו האדם הנחות ביותר ואפילו המצוה הקלה ביותר, הרי בשמים ממעל חשוב הדבר מאד, כמסופר על הרה"ק ה'מאור עיניים' מטשערנאביל זי"ע שאחד מחסידיו שלח אליו את משרתו עם חבית יין טוב כמנחת ביכורים לצדיק הדור, משראה ה'מאור עיניים' את פני המשרת שאלו מיד 'האם הנחת תפילין היום', ענה המשרת שאכן היום לא הניח תפילין, ואף נתן 'טעם' למעשיו, היות והיום איחרתי קצת את זמן הקימה ומהרתי להתפלל בחפזון, ועוד קודם שהנחתי תפילין קראני אדוני לעמוד לפניו לשרתו, בגמרי לשרת את אדוני חלש לבי והוכרתי מיד לסעוד פת שחרית, ומכיוון שלמדתי בימי עלומי שהנחת תפילין צריכה להיות קודם האכילה, אמרתי בלבי, עתה עומד אני כבר לאחר האכילה, כבר הפסדתי ביום זה את מצוות הנחת תפילין, הסביר לו ה'מאור עיניים' לפי הבנתו, שאכן לכתחילה אין לאכול קודם הנחתו, אך באם כבר אכל עליו להניח תפילין ללא כל טענות ומענות.

לאחר מכן פנה ה'מאור עיניים' לחבורתו הקדושה, ואמר להם, ראו נא, משרת זה שאינו 'בעל השגה' גדול, ומתוך מעשיו ניכרת בורותו הגדולה, ומי יודע אם יודע הוא שצריך גוף נקי בעת הנחת התפילין, ואעפ"כ מכיוון שלא הניח היום תפילין היה חסר אור בנפשו עד שהרגשתי עליו שלא הניח, ומכאן נראה שכל מצוה, אפילו אם אינה נעשית בכל פרטיה ודקדוקיה הרי היא 'עושה רושם' ואור גדול על עושיה.

איתא במשנה (ברכות ל, ב) 'ואפילו המלך שואל בשלומו... ואפילו נחש כרוך על עקבו, יש שאמרו לבאר שהכוונה, אפילו כשהאדם כבר מרד בה' בבחינת נחש הקדמוני, וכבר כרוך הנחש על עקבו להמרידו כנגד אביו שבשמים, עדיין המלך - מלכו של עולם שואל בשלומו ומצפה שישוב אליו.

וכל 'פסיעה' שחוזר האדם אל בוראו חשובה היא עד מאד, ובזה ביארו דהנה איתא במדרש (הובא ברש"י) שהקב"ה אמר לו לאברהם 'קח נא את בנך'... אמר לו 'אשר אהבת', אמר לו שניהם אני אוהב, אמר לו את יצחק. וקשה דבפירוש הביא רש"י לעיל (כא יד) שנתן להגר 'לחם וחמת מים' - ולא כסף וזהב, לפי שהיה שונאו על שיצא לתרבות רעה, הרי לך שהיה שונאו, וכיצד אמר כאן שאוהב את שניהם עד כדי כך שאינו יודע על מי כוונת הקב"ה 'אשר אהבת', וביארו בשם גדולי המוסר עפ"י דברי המדרש (פדר"א ריש פל"א) 'ויהי אחר הדברים האלה... ויצא ישמעאל מן המדבר לראות את אברהם אביו, ר' יהודה אומר באותו הלילה נגלה הקב"ה על אברהם ואמר לו קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת', והיינו כי כשהבן המרוחק שב לקראת אביו אפילו פסיעה אחת גדילה החביבות אליו עד שאפשר לומר עליו 'אשר אהבת'.

דאעפיי"כ היציאה מעמקין שאול – לעזוב את בית אביו לשכוח מכל עברו וכל אשר הורגל אליו קשה לו לאדם כהנה וכהנה... ושפיר יש מקום לומר שנסיון זה חביב מנסיון העקידה כשכבר היה ב'מצב' טוב וראוי... (אין לנו כל השנה באברהם אבינו, אך הלימוד הנוגע לדין אמרנו).

ויטע אשל – סגולת הכנסת אורחים לכל הענינים ובפרט לזש"ק

פרשה זו יפה נדרשת בענין 'הכנסת אורחים', בתחילת הפרשה באריכות בפסוקי התורה ובמדרשים, וכן בהמשך (כא לוג) ויטע אשל בבאר שבע, ובמסכת סוטה (י:). נחלקו התנאים מה נטע אברהם – הצד השווה שביניהם

- אשת לוט הביטה לאחוריה, מה עלה בסופה - 'ותהי נציב מלח'... כה

איתא במדרש (בר"ר לט ט) 'אמר רבי לוי, שתי פעמים כתיב 'לך לך' (לך לך מארצך' ולך לך אל ארץ המוריה' בנסיון העקידה) ואין אנו יודעים איזו חביבה אם השניה או הראשונה... (ומסיק שם שהשניה חביבה יותר), וידועה התמיהה כיצד יעלה על הדעת לומר שלך לך מארצך חשוב יותר מנסיון העקידה... כיצד אפשר לדמות 'גלות' לשחיטת בנו יחידו שנולד לעת זקוניו, ובפרט ששם כתיב 'ואגדלה שמך והיה ברכה וכו'', ובעקידה לא הובטח לו מאומה. וביארו,

כה. הנה כתיב בפרשתו, ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם (כב ה). הרה"ק רבי מנחם מענדיל מרימנוב זי"ע (דבש השדה אות עג) היה מבאר סדר וגודל הנסיון שהיה לאברהם אבינו, כי ידוע ממדרשי חז"ל גודל המניעות שהעמיד לו השטן בכל כוחו בכדי שלא יעקוד את יצחק בנו כי לא לחנם המצוה הזאת עומדת לנו מאז ועד עתה לדורות עולם, וכאשר ראה שמעשי ידיו לא צלחו, והנה אברהם אבינו מוכן ומזומן לשחוט את בנו בשמחה גדולה ואינו פונה למניעותיו, מיד בא לפניו בדמות איש כשר וצדיק וחסיד, ושאלו, ר' אברהם, לאן פניך מועדות. ענהו אברהם אבינו שהוא הולך לשחוט את בנו במצוות הבורא, השיב לו השטן אשריך ר' אברהם שהנך מקיים רצון בוראך בשמחה, אבל ספר נא לי ידידי מנין ידעת שכך הוא רצון הבורא – שתשחוט את בנך, ענהו אברהם, כי הקב"ה בכבודו ובעצמו אמר לי 'והעלהו שם לעולה'. אז אמר לו האיש הנ"ל, אשריך אשריך ר' אברהם שזכית לדבר גדול שעדיין לא זכה לכך כמעט מעולם קרוץ מחומר שידבר אליו הקב"ה בכבודו ובעצמו, עכ"ז אגלה לך מה ששמעתי וקבלתי מרבותי שכל זמן שעדיין לא ניקה אדם מכל עוון ואשמה ועדיין לא תיקן את חטאת נעוריו, אפשר שיתבלבל על ידי כוחות הטומאה עד שידמה את עצמו כאילו הקב"ה מדבר עמו ובאמת אין בזה כל ממש, וכאשר שמע זאת אברהם עמד בחרדה גדולה, כי לגודל ענוותנותו חשש לדבריו שלא היה בעיני עצמו צדיק כלל וכלל. אך מיד יישב את עצמו ויאמר אברהם אל נעריו שזעק לעבר חטאות הנעורים שבו לכם פה עם החמור הישארו כאן עם החמירות שלי, לעת עתה לא אשים לב אליכם אלא ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה אפנה עם הנער לעשות רצון הבורא, ורק לאחמ"כ ונשובה אליכם - לאחר מכן נשוב בתשובה שלימה על העוונות, אך כעת לא אתן ליצר למנוע אותי מלקיים רצון יוצרי וקוני.

פעם פנה הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע אל אחותו הרבנית מסטייפעלע, וציווה אותה שתסגור היטב את דלתות הבית, ובשום פו"א לא תפתח הדלת לאיש, כעבור כמה רגעים באה נערה אל פתח הבית ודפקה על הדלת, כראות הנערה שאין נענים לה, החלה להכות בדלת בכל יכולתה, עד שאמרה הרבנית ל'חזון איש' תן לי לפתוח לה, כי בלאו הכי, לא יארכו הדקות והדלת תשבר לגמרי מרוב הכאותיה, נענה ה'חזון איש' אמרי לה שתפנה אל הרב וואלף (שהיה מנהל בית החינוך לבנות באותה התקופה), לא עברה שעה מועטת ויבוא הרב וואלף אל הקודש פנימה, וכה סיפר, ריבה זו באה בפני לבכות על מצבה הרוחני שבכי רע הוא, לאחר שהיתה בצבא... עתה לאחר שהרהרה במעשיה הסיקה בעצמה שאין עוד כל חפץ בחייה, ובכוונתה לאבד עצמה לדעת רח"ל, אמר לו ה'חזון איש' זי"ע לך נא אליה, ואמור לה בשמי, כי מה שאמרו חז"ל (יומא כט.) 'הרהורי עבירה קשין מעבירה' קאי על ההרהורים שלאחר העבירה – לחשוב מחשבות ייאוש ודומיהן, והרוצה להנצל מזה ישים כל מחשבתו רק בעתיד, להמשיך ולהתעלות בדרך העבודה, אמור לה בשמי שתשכח לגמרי מהעבירות שעברה, ותתחיל הכל מחדש כתינוק שנולד, ואז ייטב לה בזה ובבא. ואכן הדברים נכנסו בלב הנערה וחזרה למוטב, הקימה דור ישרים מבורך, יראים ושלימים נאמנים לה' ולתורתו.

שהתעסק רבות במעשה ובמחשבה היאך להטיב לאורחיו. מה גדלה מצוות הכנסת האורחים יי עד

כו. מצינו בחז"ל (מועד קטן כח.) מעשה בר' חייא שלא היה מלאך המוות יכול לפגוע בו, מה עשה, הלך ונדמה לו כעני וביקש ממנו פת לחם, ונתן לו ר' חייא, אמר לו מלאך המוות לר' חייא, אם על העני הינך מרחם מדוע אינך מרחם עלי – להשיב לי נשמתך, הסכים ר' חייא ונתן בידו את נשמתו. והרואה יפלא, כי מה טענה היא זו – וכי מפני שריחם על העני, עליו לרחם על מלאך המוות, בשלמא לעני נתן פרוסת לחם להחיות נפשו, וכי משום כך עליו למסור נפשו... אלא שידוע הי' מלאך המוות בר' חייא שבשעה שנותן פת לחם לעני כל ליבו ונפשו נותן לו, עד שהי' יכול על סמך זה לתובעו שאף עליו יחוס וימסור בידו נפשו ממש.

פעם סיפר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע לפני חבורת החסידים בשבח צדיק אחד מיוצאי תימן, והפליג את מעשיו הטובים שבעת מלחמת העולם דאג להאכיל מאות יהודים פליטי חרב שברחו מבתיהם מחמת המציק, העיר אחד מן היושבים והוסיף, שאותו צדיק היתה לו קביעות ללמוד סתרי תורה עם אחד מגדולי המקובלים, נענה הרה"ק 'מה אתה סח – הרי אנו מדברים ממה שהיה מאכיל יהודים...' כלומר, שמעלה זו חשובה וגבוהה יותר מלימוד סתרי תורה, כי ידעו והבינו אותם קדושי עליון שאין לך דבר גדול יותר מלהאכיל ולהשקות יהודים רעבים וצמאים.

ובמדה כנגד מדה יזכו גומלי חסדים, שהקב"ה ישקה את צמאי חסדו בכל הישועות והרפואות, וכן ביארו דבריהם (סנהדרין 37:) 'גדולה לגימה שמרחקת את הקרובים, ומקרבת את הרחוקים, ומעלמת עינים מן הרשעים', ופירש"י, **מעלמת מעיני המקום שלא להביט ברשעו לשלם לו כדרכו הרעה, אלא עושה כאילו אינו רואה במעשיו, ולכאורה נראה שהדברים סותרים את דברי הגמרא (ב"ק ג.) 'כל האומר הקב"ה ותן הוא, יותרו חייו', אך באמת לא קשיא, כי בודאי אין כאן וותרנות ואין שום דבר נעלם מעיניו יתב"ש, אלא שהנוהג עצמו בחסד וברחמים לרעהו מבלי לדקדק מה טיבם מעורר בזה שגם הקב"ה יתנהג עמו במדה זו ברחמים וחסדים, ויזכה לכפרה על פשעיו מצד שורת הדין, דבמדה שאדם מודד מודדין לו.**

כו. ידועה זהירותו של הגה"ק המהרי"ל דיסקין זי"ע במצוות 'הכנסת אורחים' לצד התמדתו העצומה בעסק התורה הק'. פעם ניגש המהרי"ל באמצע לימודו לזקן אחד שהיה סמוך על שולחנו, והפריד לו את החלק הקשה מהרך של הלחם... לאחר מכן שאלוהו בני הבית, כיצד הבחין הרב מתוך לימודו בעמקות נפלאה שזקן זה נצרך לעזרה, ויענם המהרי"ל, הנה מצינו בפרשת וירא שהקב"ה נגלה אל אברהם אבינו והנה רואה אברהם כי 'שלושה ערביים' מתקרבים, ביקש מהקב"ה הניצב עליו – אל נא תעבור מעל עבדך, וירא וירץ לקראתם, וכל הרואה יתמה, כיצד ראה אברהם כי ג' ערביים לפניו והרי הוא עומד עתה בגילוי שכינה' בפועל ממש... אלא כי כן כלל הדברים, במה שהאדם שקוע ומונח ראשו ורובו יראהו אף מתוך עמידתו בגילוי שכינה, אף אתם אל תתמהו כיצד הבחנתי מתוך לימודי בצרכי הזקן (דרש מרדכי).

כע"ז מסופר שפעם ישב הרה"ק הבעל התניא זי"ע ועסק בתורה עם נכדו הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע, באמצע הלימוד שמע בעה"ת שתינוק מילדי העבריים בוכה ומיהר לגשת אליו ולהרגיעו, ולשאלת הנכד כיצד שמע, נענה האמן לי כי אנוכי שומע 'כאבו של יהודי' אף מסוף העולם.

סיפר הגה"צ רבי חיים ברים זצוק"ל שפעם אחת בהיותו אצל רבו הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, נתאחרה השעה, וכבר לא היה לו דרך לשוב לביתו שבעיה"ק ירושלים, ע"כ לקחו ה'חזון איש' כ'אורח', ואף גיסו הגה"ק הסטייפל'ער זי"ע בא להשתתף במצוות הכנסת אורחים (יחד עם הרבנית' שהיתה אחות ה'חזון איש'), ועמדו הני תלתא ושימשוהו כל אחד כפי יכלתו, ה'חזון איש' נתן הוראות והם עשו כדברו, זה בהצעת המיטה וזה בהכנת מאכל ומשתה, מים לנטילת ידיים שחרית ושאר ענינים, רבי חיים לא היה שבע רצון מכל הטירחה הרבה אשר הם טורחים, על כן פנה אל החזון איש ואמר לו אבקשכם שלא תטרחו עבורי כל כך, נענה ה'חזון איש' ואמר, וכי ממתי יש לו 'לאתרוג' דעה על בעליו לומר לו עשה עמי כך או כך, הרי אתה 'חפץ של מצווה' ואין בידך להביע דעה על עצמך 'לגברא' המצווה ועומד מהר סיני על המצווה.

כע"ז מסופר על יהודי שהתארח אצל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, וה'חפץ חיים' עמד לשמשו וטרח סביבו כמה טרחות, אמר לו ה'אורח', אנא, אל יטרח הרבי כל כך עבורי, הנח לי לסדר בעצמי את חדרי וכל הצטרותי, אמר לו ה'חפץ חיים', וכי למחר בבואי להניח תפילין גם כן תאמר לי – למה יטרח מר כל כך בהנחת התפילין, ומה שונה מצוות הכנסת אורחים מהנחת תפילין (מאיר עיני ישראל עמו' 658).

מעט מים ורחצו רגליכם - טהרה ע"י התורה

בפרשתן (יה ד) 'יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העיץ', ובחז"ל מצינו אין 'עיץ אלא תורה שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה' (תנ"כ"א פ"א, זוה"ק בשלח קמח), ועל התורה יישען היטב בזה ובבא, כי היא נותנת חיים לעושיה בזה העולם (אבות ו ז) וגם להבא 'בשעת פטירתו של אדם, אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד' (שם י' ז).

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנוכה לילך בדרכי אבות, 'ומי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה הוא יעננו', ונוכה להיגאל גאולת עולם אמן.

שאמרו חז"ל (שבת קכז). גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה יי.

מצווה זו מסוגלת מאד להפקד בפקודת ישועה ורחמים ב'זרע של קיימא', וכמו שאמרו במדרש (תנחומא כי תצא ב) וז"ל. ויש מצות שמתן שכרה בנים כמו שרה שאירחה את האורחים, ושונמית על שקבלה את אלישע (מלכים ב פ"ד) כ.

כתב ה'רבינו בחיי' על הפסוק (כא לג) ויטע אשל, במסורה יש ב' 'ויטע' בספר זה, הכא, ואידך (בראשית ב) ויטע גן בעדן מקדם, ללמדך שכל המחזיק במצוות 'אכסניה' (הכנסת אורחים) יורש גן עדן.

פעם הגיעו שני יהודים לעיר קאזמיר באישון ליל, חיפשו מקום ללון אך כל בני העיר כבר נמו את שנתם, רק מבית הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע בקע האור שבאותה שעה ישב על התורה והעבודה. הללו שלא ידעו כי בבית זה דר הרבי דפקו על פתח הבית, ואכן, הרבי הכניסם לביתו, וטרח סביבם בטרחה יתירה, וסיפק להם כל צרכיהם במאכל ומשתה ואף הציע להם כרים וכסתות למען ינוחו מעמל דרכם. באותה שעה התעורר המשמש שהיה ישן בחדר הסמוך מקול האורחים, ומכיוון שידע כי בשעה מאוחרת כזו אין השיירות מצויות ברחובה של עיר, הבין בנפשו כי בוודאי קול ההמולה בא מ'נשמות נידחות' שבאו אל הרבי לקבל טובת נשמה ותיקון השלם. ומרוב פחד לא העיז לזוז ממקומו (תורת יחזקאל עמו' קע"א).

ויהי בבוקר, כשבאו החסידים לתפילת שחרית סיפר להם המשמש על הנשמות שהיו בחדרו של הרבי, והרבי עסק עמהן שעות ארוכות. הרבי ששמע מתוך חדרו את דברי המשמש קרא לו ואמר, אכן היו אלו נשמות קדושות, אך לא לקבל מעמי תיקון וטובה באו, כי אם לתקן את נשמת... כלומר, שעל ידי מצוות הכנסת אורחים היה לו עצמו תיקון והארה גדולה לנשמתו.

כח. בדרך צחות אמרו לבאר מה שאמרו (ילקוט וירא פב) גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, כי הננו מקבילים את פני השכינה פעם אחת בחודש ב'ע' (כדאמרין אלמלא לא זכו בני ישראל להקביל את פני אביהם שבשמים פעם אחת בחודש ימים), ולכן גדולה הכנסת אורחים - שלא יאמר אדם אלמלא לא זכו בני ישראל להכניס אורחים פעם אחת בחודש ימים, אלא גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, לומר שזה נצרך לנו הרבה יותר מפעם אחת בחודש.

אך עם כל מעלתה שהיא יותר מקבלת פני שכינה, יש לו לעשותה תוך שמירת כל גדרי הקדושה, והרי לך שכששאלו המלאכים 'איה שרה אשתך', אמר להם אברהם 'עד כאן', עם כל מעלת הכנסת אורחים, לא תבוא שרה הנה, אלא 'הנה היא באוהל'.

כט. הרה"ק בעל התניא זי"ע המתין על זרע של קיימא כ"ד שנים מעת נישואיו, וכאשר בא להזכיר עצמו אצל רבו הרה"ק ה'מגיד' ממעזריטש זי"ע יעץ לו לקיים מצוות הכנסת אורחים כסגולה, ורמז לה בפסו (תהילים קיט, ט) 'במה יזכה נער את ארחו' במה יזכה האדם לנער, על ידי את ארחו, שיכניס אורחים לביתו, להאכילם, להשקותם ולמלאות כל סיפוקם בסבר פנים יפות. וסיפר לו שגם אביו של הבעש"ט נושע בדרך זאת, יש שרמזוהו בכתוב (מז, כג) 'הא לכם זרע' - 'הא' נוטריקון הכנסת אורחים, שעל ידי קיומה בהידור רב יהיה לכם זרע, דורות ישרים מבורכים.

ל. בספר 'מנורת המאור' (נר ה כלל א ח"א פ"א) מביא משל למשנה זו, למה הדבר דומה, לאדם שהיו לו שלשה חברים, אחד היה ידידו הקרוב מאד אל לבו עד שלא זזה ידו מתוך ידו, בכל עת היו כל מעייניו ומחשבתו נתונים עליו כל היום, השני לא היה קרוב כמו הראשון אך עדיין היו רואים זה את זה בכל יום ודנים יחדיו בעניני השעה, ואילו את השלישי פגש רק פעם אחת ביום לזמן קצר, ואף לא האריך עמו הדיבור יותר מדי. פ"א קיבל האיש מכתב מ'בית

באר הפרשה - וירא

יז

המשפט, ואחזו פחד ורעדה, כי היה המכתב 'הזמנה' להתייצב לפני שופט העיר כי נחשד בעבירה חמורה מאד, כששיניו דא לדא נקשן ניגש אל ידידו הקרוב אליו וביקש מאתו שיעמוד לימינו בעת עמדו למשפט, אך הלה הפנה לו עורף והתנצל שאינו יכול לסייעו, כי חושש שמא יחשבו השופטים שהוא מצדיק את מעשיו, ויענישו גם אותו, בלית ברירה פנה אל ידידו השני וגם הוא דחהו כשאינו מסכים ללוותו אלא עד מקום המשפט, או אז נזכר בידידו השלישי וביקש ממנו שיסייע בעדו, ואכן זה קבלו בסבר פנים יפות והבטיח לו לעמוד לימינו בכל עת ובכל מצב עד אשר יוציאו כצדק דינו.

והנמשל הוא, לאחר מאה ועשרים נקרא האדם להשיב נשמתו ליוצרו ולעמוד בדין לפניו, הכסף וזהב אשר הוא קשור אחריהם כל ימיו ולילותיו לא יצאו אחריו מפתח הבית, אחריהם יבואו בני משפחתו וקרוביו שעמהם משוחח כמה פעמים ביום הללו ילווהו עד סתימת הגולל ולא יותר, רק התורה והמצוות שבקושי פגש בהם בחייו הם מבטיחים לעמוד לימינו בעמדו לפני בית דין של מעלה, ככתוב (ישעיה נח ח) 'זהלך לפניך צדקך', והחכם ישתדל בכל ימי חייו להוסיף ולחזק 'קשריו' עם התורה והמצווה, והם יעמדו לימינו ביום הדין.